

mélyek épp azért élők, mert Jókai még csak nem is akarta élőknek rajzolni őket!"

Sötérben sok gondolat forrong, talán túlságosan sok is a mondani-valója, de a sok ellentmondásban mindez nem kristályosodik ki. S az ellentmondások ott a legélesebbek, ahol szerzőnk legkevésbé akarná, ahol támad.

Ha igaz, hogy Gyulai Pál nem érthette meg Jókait és Sötér földadatának tekinti, hogy az igazi Jókait élénk állítsa: a túlfűtött akarat, a gondolatoknak egymással harcoló tömkelege, az élesen nem tisztázott fogalmak miatt e könyv még kevésbé érteti meg. Sötérre áll az, amit Beöthy Zsoltról mond: „Beöthy *tirádája* inkább szikrázó replika, mint az író végleges, új színben mutató írás.” Csakhogy szerzőnk replikája épen nem sikerült. Irgalom nélkül támadja, és méltánytalanul, a multat: Gyulai „epés”, „könyörtelen” megjegyzéseiről, „rosszmájúságáról” olvassunk, Péterfy Jenő „hírhedt” cikkéről van szó, s a Jókai-tudat a Gyulai-Péterffy-iskola „torzszülötte”. Haraszi Gyula „beskatulyázó megállapításait” és Zsigmond Ferenc „iskolás módszerrel végrehajtott elemzéseit” emlegeti. Ez a hangnem és ez a módszer nem illik és nem való egy művészinél szándékolt munkába. Annál kevésbé, mert a legfontosabb kérdésekben Sötér kénytelen nagy kritikusaink álláspontját akaratlanul is magáévá tenni. Jókai alakjai nála is végül angyalok és démonok (Kárpáthy Zoltán maga is angyal — mondja szó szerint), a jellemek ellentmondó alakítására maga is rámutat, a lélekrajz másod- sőt harmadrendűségéről is olvassunk, tündérvilág és borzalmak világa szerepel; a népmese s az anekdota jelentőségének hangsúlyozása nem új, a novellaszerű kompozícióról is tudtunk s hogy Jókai akkor közeledik a realizmushoz, mikor magyar földön, a magyar élethez nyúl, azt már Császár Elemér megmondta. Ami pedig Jókai alkotásainak Sötértől sokat emlegetett „titkát” megfejti, az álomnak, a vágynak „rögzítése” az *Aranyemberben* — egy álomélet szembeállítását a valósággal először Zsigmond Ferenc „iskolás elemzése” hirdette.

Nem kell az elődöket lekicsinyelni és bántani. Sok igazságuk él még sokáig — ebben a könyvben is. Sötér azontúl is mondhatott volna és mondott még sok újat és jót. Kár, hogy nekihevílve, elgondolásainak kifejeződését meg nem várva, sok mondanivalóját ki nem egyenlítve, szinte sebtiben tárta élénk. Könyve így is lelkes, színes, de célját illetőleg elhibázott alkotás.

GALOS REZSŐ.

A pannonthalmi főapátsági Szent Gellért főiskola évkönyve az 1940/41-i tanévre. Közzéteszi Kocsis Lénárd főiskolai igazgató. Pannonthalma 1941. 8° 335 l.

Ennek a tetszetős kiállítású évkönyvnek tartalmából több dolgot vonja magára az irodalomtörténet érdeklődését. Az első Lovas Elemér négy ívnyi értekezése a Margit-legendáról. A szerző már eddig is jó-

nevet szerzett magának Árpádházi boldog Margit életére és legendájára vonatkozó kutatásaival, most pedig olyan érdekes fölfedezést tett, amelyet címül írt oda dolgozata fölé: *Árpádházi Margit életrajzának írója Marcellus*. Az életrajz a legősibb Margit-legenda, a bolognai dominikánusok levéltárából előkerült *Quaedam legenda beate Margarite*, amelyet P. Böle tett közzé 1937-ben. Ennek a régi legendának egyes helyeiből már eddig is lehetett bizonyos következtetéseket levonni a szerző személyére s keletkezése időpontjára nézve, most pedig Lovas Elemér, kiindulva P. Böle és Mályusz Elemér munkálataiból, bizonyítékokat talált arra nézve, hogy az ősi legendát frater Marcellus írta, a Margit-legendából jól ismert domonkos-rendi provinciális, boldog Margit lelki atyja, még pedig az 1276-i vizsgálat előtt. A Marcellus-szerzette legendát a bolognai kézirat azonban nem őrizte meg a maga épségében s főleg a logikus és hagiografiai szempontból is érdekes szerkezet egysége bomlott meg, pedig éppen ezt az egységet biztosító alapeszmében látja Lovas egyik fontos bizonyítékát Marcellus szerzőségének.

Lovas sorra veszi az ősi legenda átszerkesztéséből származó Margit-legendákat s bemutatja a Marcelluséval való kapcsolatukat. Ezek közül a származéklegendák közül bennünket elsősorban a Ráskai Lea kezeírásában fennmaradt magyar legenda érdekel. Lovas először is megállapítja, hogy a magyar legenda a Marcellus-féle „vita” egy magyarországi változatának és az 1276-i inquisitio jegyzőkönyvének alapján készült, nem pedig Johannes Vercellensis legendájának az átdolgozása. A magyar legendába több olyan adat is került be, amely nem volt meg sem az ősi vitában, sem a jegyzőkönyvben. Így pl. soror Erzsébet, V. István leánya sírjának megemlítése, ami azért fontos, mert Lovas ebből és legenda-stilustörténeti adatokból azt is megállapítja, hogy a magyar legenda 1320 és 1340 között keletkezett.

Egy pontban azonban Lovasnak minden aprólékos körülményre kiterjedő, gondos kutatásai sem oszlatták el kétségünket. Ez Magister Johannesnek, azzal a Johannes Vercellensis-szel azonosított domonkos-rendi főnöknek szerepe a Marcellus-féle életrajz történetében, akit Jorg Valter, az ősi legenda német átszerkesztője nevezett a legenda szerzőjének. Ezt az állítást Lovas megcáfolja ugyan, de az ő feltevése, hogy „Marcellus legkésőbb 1276-ban elküldte legendáját Johannes Vercellensisnek, aki azonban változtatásokat tett rajta. Így kiírta a Marcellustól elhallgatott életrajzi körülményeket” stb., ha alkalmas is arra, hogy megmagyarázza a Marcellus legendája és 1276-i vallomása között mutatkozó eltéréseket, kissé mesterkéltén hat s nem is teljesen megnyugtató: nagyobb annak a valószínűsége, hogy „az elhallgatott életrajzi körülmények” a magyarországi átszerkesztő tollából kerültek a legendába.

Dolgozatához a szerző két függelékot csatol: az egyikben a Marcellus-féle és a származék-legendák s az 1276-i jegyzőkönyv anyagának megfelelő helyeit állítja össze, a másodikban a szentgallen-tőssi legenda, Gorinus és a magyar legenda anyagának áttekintését adja.

Lovas úgyesen szerkesztett és csinosan megírt dolgozatából csak az irodalomtörténet szempontjából legfontosabb mozzanatokat emeltük ki,

de meg kell még emlitenünk, hogy Marcellus szerzőségének megállapításával az eddig is megbízható forrásnak tartott Margit-legenda hitelét még inkább megszilárdította.

Az *Évkönyv* második, bennünket érdeklő dolgozata Radó Polikárp-nak az *Esztergomi könyvtárak liturgikus kéziratai* c. munkája. A szerző az esztergomi gyűjteményekben őrzött hús középkori liturgikus kódexet jegyzékbe foglalva, leírja az egyes műveket, egy-egy szöveget is közöl belőlük s megírja történetüket. Tartalmuk szerint van közöttük 2 mise-könyv, 2 psalterium, 3 graduale, 2 antiphonarium, 1 passionale, 2 pontificale, 2 agenda, 3 evangelistarium, 1 breviarium és 1 énekes-könyv. Eredetükre nézve csak részben magyarországiak. Érdeemes megemlíteni, hogy az egyik antiphonarium, a Dankó-féle, csehországi eredetű s van benne egy, Husz János és eretnektársai tiszteletére szerzett officium s egy cseh nyelvű, huszita jellegű zsoltár.

Ugyancsak Radó Polikárptól való az *Index Codicum Manu Scriptorum liturgicorum Regni Hungariae* c. munka, a magyarországi, középkori liturgikus kéziratok lajstroma. Radó felsorolja mindazokat az idevágó kéziratokat, amelyeket Csonka-Magyarországon, a megszállott területeken és külföldön őriznek, a függelékben pedig a lappangó vagy elkallódott kódexek jegyzékét adja. Az Index a kéziratok címének és lelohelyének közlése mellett megjelöli tartalmukat, rendeltetésüket, esetleges egyéb körülményeiket s adja a reájuk vonatkozó irodalmat. Az Index tulajdonképpen egy nagyobb mű alapjául szolgáló vázlat: a szerző meg akarja írni az említett liturgikus kéziratok részletes katalógusát s felkéri a kutatókat, hogy támogassák munkájában.

CSÁSZAR ERNŐ.

Siklóssy László: Az országgyűlési beszéd útja, Kornis Gyula előszavával. Budapest, Egyetemi Nyomda, 1939. 8-r. 605 l.

Siklóssy László tartalmas, szép könyvben vezet végig bennünket azon az úton, mely az országgyűlésen elhangzott beszédeket írásba rögzíti s eljuttatja a nagy nyilvánosság elé. A könyv az első tervezet értelmében az országgyűlési gyorsiroda történetének készült, amely mint közhivatal csak 1868-ban alakult meg. De munka közben arról győződött meg a szerző, hogy ez intézmény létesítésének művelődéstörténeti szempontból igen érdekes előzményei vannak. Ezeket vizsgálva a hivatalos országgyűlési gyorsirodától a magyar középkor elejéig jutott el. A szakember biztosságával járt ezen az úton, mert egész sorát írta már előbb a magyar művelődéstörténelem körébe vágó jelentős munkáknak. Így könyve nemcsak igen alapos, hanem tanulságos is, gazdag új és érdekes adatokban. Ezek közt sok az irodalomtörténeti vonatkozású is.

Első ezek közt az első gyorsírói vizsga ismertetése, melyen a vizsgáló bizottság tagjai az akkori irodalmi élet jelesei voltak: b. Jósika Miklós, Schedel Ferenc, és Döbrentei Gábor. Majd Kölcsey